

175 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI AVRAM IANCU

"Eu... jur... că ... voi susține totdeauna națiunea noastră română pe calea dreaptă și legitimă și o voi apăra cu toate puterile contra oricărui atac și asupriri; nu voi lucra niciodată în contra drepturilor și intereselor națiunii române, precum libertatea, egalitatea și fraternitatea; peste aceste pricini voi respecta toate națiunile ardeleni poftind egală respectare de la dânsese, nu voi încerca să asupresc pe nimenea dar nici nu voi suferi să se asuprească nimeni; voi conlucra după putință la desființarea iobăgiei, la emanciparea industriei și comerțului, la păzirea dreptății, la înaintarea binelui umanității, al națiunii române și al patriei noastre.

Așa să-mi ajute Dumnezeu..."

(Din "Jurământul ostașilor lui Avram Iancu la 1848")

„Unicul dor al vieții mele este să-mi
văd națiunea fericită” (Avram Iancu)

Numarul 1 (13)
iunie 1999

Iancule Mare

Publicație editată de Societatea „Avram Iancu” din România

Vidra de Sus, 1924, la 100 de ani de la nașterea lui Avram Iancu

„Fraților!

Spiritul de care e pătrunsă și însuflețită Europa cu un impuls mai elastic, străbate la sufletul nostru decât al oricărei națiuni care a mai văzut până acum raza libertății. Libertate, egalitate, frățietate, aceste principii sunt deviza noastră, acesta este tezaurul și cel mai sfânt obiect, pentru care și cu care trăind suntem gata a da mâna cu cei mai nedumeriți vrăjmași ai noștri și a le promite cel mai sincer ajutor ce se poate aștepta de la vr-un popor european..."

Avram IANCU

Marsul lui Iancu

Astăzi cu bucurie
Românilor veniți,
Pe Iancu în câmpie
Cu toți să-l însoțiți!
Spălați armele voastre,
Curând să alergăm,
Din locurile noastre
Pe barbari s-alungăm.
Marte, zeule,
Marte, bravule,
Cu noi să fii,
Tu însoțește
Și-nsuflețește
Pe ai tăi fiil!

Optzeci de oi despoaie
Și prin frigări le pun,
De fluier, de cimpoaie
Pădurile răsun.
Românii se așază
Pe lângă-un mare foc
Și Iancu ospătează
Cu dânsii la un loc.
Iancule mare,
Bravule tare,
Cu noi să fii,
Tu însoțește
Și-nsuflețește
Pe ai tăi fiil!

Sunt gata, stau cu toții
Să plece la izbânzi,
Să izgonească hoții,
Să capete dobânzi.
Iancu merge-nainte
Pe-un cal cu ager curs,
Și peste-mbrăcăminte
Purta piele de urs.
Cine-a sta în cale
Geniului mare
Și brav român,
Fulger și trăsnet
Peste-a lui creștet
De la român!
Iată voioși porniră
Românii lui voinici,
Ca lanțuri se înșiră
Pe-a dealului potoci.
Nevestele cu jale,
Privindu-i, lăcrămând,
Îi auzea prin vale
Cum se duceau cântând
Marte, zeule,
Marte, bravule,
Cu noi să fii,
Tu însoțește
Și-nsuflețește
Pe ai tăi fiil!

C. NEGRUZZI și N. BENGESCU

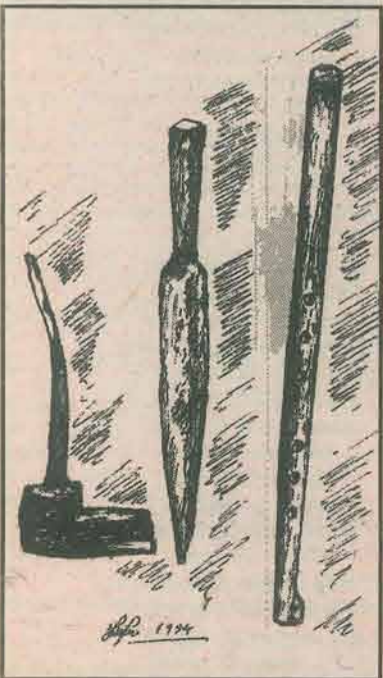
Copilăria lui Avramuț, al lui Alisandru Iancu

Pe drumul ce urcă de la Câmpeni, pe valea Arieșului, printre case vechi cu acoperișuri țuguiate, călătorul ajunge la Vidra de Sus. Înaintând pe vale, se ajunge la un șir de brazi tineri, ce străjuiesc o casă moșească, bătrână de peste un veac și jumătate. Emoțiile pun stăpânire pe toți cei ce se apropie de acest loc.

"Casa Iancului" are profilul construcțiilor moșești de la începutul veacului trecut, o construcție solidă și destul de arătoasă, din băme puternice, lipite și văruite în alb, înălțată pe un fundament de zidărie de piatră, bine temeinicită. Niște scări din lemn îngăduie pasului să urce în târnațul sănătos și aspectuos, construit din scânduri așezate pe stâlpi de piatră, terminat în partea superioară cu patru arcade, în armonie cu ansamblul clădirii. Acoperișul înalt, maiestros, o domină și o strivește. Ferestrele mici lasă impresia unei clădiri modeste. Această impresie este subliniată și de peisajul înconjurător, dominat de muntele din spatele casei, peste apa Arieșului, care se înalță spre cer, grav și temut.

În această casă și în această ambianță naturală și umană a văzut lumina soarelui, în anul 1824 (ziua și luna nu se cunosc oficial), un copilăș de moși pe care părinții l-au botezat Avram. Nume frecvent în Țara Moșilor, asemenea altor nume vechi: Aron, David, Moise, Simion etc. Era al doilea fiu al familiei lui Alisandru Iancu, născut la 4 ani după cel mai mare, Ion. Va fi fost fără îndoială o mare bucurie în această familie de moși cu bune rosturi, respectată atunci de oamenii satelor de pe Valea Arieșului pentru chibzuința și cumpătul lui Alisandru Iancu și pentru o oarecare știință de carte. Calități care l-au ridicat pe acesta în fruntea satului în dregătoria de gornic - adică supraveghetor al pădurilor - și apoi de jude.

În această casă cu două

încăperi - una de toate zilele, tinda, unde familia lui Alisandru Iancu își petrecea vremea, iar alta de zile mari, casa dinainte, unde-și invita prietenii sau petrecea în zilele mai deosebite - și în această ambianță, dominată de țaria muntelui plămăuit de caractere neînduplecate, fermecată de frumusețea codrului și de susurul

izvorului de munte care adaugă firii o notă de romantism, și-a petrecut Avram al lui Alisandru Iancu copilăria zglobie, de când a părăsit leagănul de nuiele de alun împletite, atârnat de grindă. Copilul cu mintea ageră, asemenea tatălui și bunicului, a cules învățături din tot ce vedea și auzea în nopțile lungi de iarnă, când femeile torceau lână și cănepa la șezători, iar bărbații spuneau întâmplări trecute și făceau planuri de viitor. Mai mărișor, Avram le-a rumegat pe îndelete ani de-a rândul, iar când a sosit momentul de multă vreme așteptat de oameni, dărzenia și temeritatea, însușite de la oamenii și locurile dârze și îndrăznețe, le-a transformat în faptă nepieritoare.

Dorul și dorința de libertate și dreptate, organice și ancestrale, s-au amplificat în mintea și în inima sensibilă a copilului de moș, iar freacății tempestivi ai codrilor în vremuri de furtună i-a putut sugera revolta nestăpânită a oamenilor care vreme de veacuri așteptau încruntați ceasul izbăvirii. Fapta temerară a înaintașului său în credință și idealuri, Horea, care trăia vie în mintea și inima oamenilor locului - nu trecuseră decât vreo 50 de ani de la învolburata scolare a gloatelor la 1784 - în gândul și simțirea tânărului moș luase proporții uriașe. De la vârsta începuturilor înțelegerii rosturilor lumii și a faptelor omenești, de pe la 10 ani, Avram Iancu era stăpânit și dominat, subjugat și obsedat de întâmplările petrecute cu o jumătate de veac mai înainte în acele locuri, de oamenii care au înfruntat moartea pentru a ridica la viață liberă poporul. Nu este numai o părere, ci o certitudine, împărtășită de Avram Iancu însuși unui prieten de idei și idealuri pe care soarta i l-a opus mai târziu, în anii învolburății ai revoluției, ca potrivnic, Vásvári Pál. Dezbătând rosturile lumii aceleia, cu strămbătățile ei, numeroase și mari, Avram Iancu, într-un moment de tineresc avânt, și-a mărturisit crezul în înrudirea nemijlocită, spirituală și de spiță, cu Horea, al cărui "nepot" se mândrea a fi.

Avea, de altfel, suficiente motive să se considere executorul testamentar al lui Horea, deoarece lucrurile în Munții Apuseni nu se schimbaseră în bine pentru oamenii locului. Aceștia trăiau zile grele, așa cum se cuprinde în plângerea lor îndreptată împotriva urbarului nedrept din 1820: robota era nelimitată, la tăiatul în pădure, la plutitul stânenilor pe Arieș, la cărușia minereului la Zlatna, a pietrii de minereu la șteampurile din Baia de Arieș și de acolo la Zlatna: taxele în bani, plățile de oameni cu vite de jug, zilele de lucru plătite simbolic, taxa de morărit, de vânat și pescuit, taxe de cârciumărit, altele pentru porci și stupi, vama sării peste podul Mureșului, cumpărarea lemnului pentru confecționarea obiectelor și pentru construcții. Răutății oamenilor se adăugau asprimile locului puțin roditor, depărtarea, puținătatea și nerodnicia pășunilor, a pometurilor și a grădinilor de legume, greutatea drumurilor etc. Bucatele erau nevoiți să le cumpere de la târg pe prețuri mari sau să le caute pe câmpie, bani nu aveau cum să câștige, deoarece obiectele confecționate din lemn

se vindeau greu sau se dădeau pe puține bucate, iar "spanii" (funcționarii) le luau, sub diferite forme, și bănișorii puțini, agonisiți cu trudă grea.

Școala sâtească mai întâi, orășenească mai apoi, rămânească la început, latinească și ungurească după aceea, nu i-au alterat cu nimic nici caracterul, nici crezul. Dimpotrivă. Cu cât mintea i se lumina mai mult prin învățătura

de carte, adăugată celei dobândite prin observarea atentă a locurilor și oamenilor, cu atât se întărea credința sa în nevoia izbăvirii poporului de jugul suferinței.

"Citirea și scrierea" în limba română le-a învățat în satul său natal, Vidra. Dascălul Mihail Gomboșiu, un țăran ceva mai luminat decât semenii săi, țăranii moși, într-o cămăruță modestă, cu ferestre mici cât palma, împărțase pușinilor învățăcei buchile. Mai mult decât buchile, îi învăța pe tinerii moși, cu ochi scânteietori de dorința de a ști, cartea vieții, așa cum o trăiseră moșii și strămoșii lor, cum o trăiau ei înșiși, apăsată de greutate și strămbătăți, de lipsuri și neajunsuri, datorită vicisitudinii vremurilor și răutății "domnilor" de la Viena sau din partea locului, care slujeau interesele Curții, slujindu-și, în același timp și deopotrivă, propriile interese.

Învățătura de carte a sporit pe măsura sporului anilor și a urcării treptelor școlare și de asemenea a sporit și credința în dreptatea ce se cuvinea cucerită cu puterea, deoarece stăpânii zilei nu înțelegeau să o acorde mulțimilor ce tânjeau după ea.

După pușintica instruire din Vidra, istețul copil de moș, Avramuț al lui Alisandru Iancu, a trecut, se pare, pe la o școală primară din Neagra, din aceleași locuri de pe Arieș. Se povestește că la cel dintâi examen ar fi fost răsplătit, de oamenii de față, cu câțiva galbeni, pentru istețimea și învățătura sa aleasă, dar micul elev i-ar fi dăruit învățătorului, căruia i se cuvenea, potrivit judecății copilășului.

O fi sau nu adevărată întâmplarea, e greu de spus, dar oricum, e semnificativă pentru vârsta și firea micului moș, îmbrăcat în cămașă lungă, încins peste mijloc cu un șerpărel frumos cusut, cu pălărie neagră pe cap, împodobită cu ciucuri roșii,

deosebit ca istețime, așa cum e înfățișat, e drept, în amintirile târzii ale lui Iosif Sterca Șuluțiu, martor ocular al unei scene familiale.

La Câmpeni, o așezare mai însemnată - unul din cele 3-4 târguri moșești mai importante, alături de Zlatna, Abrud și Baia de Arieș - copilul de 10-12 ani a învățat de la alt vrednic dascăl, Moise Ioanette, tot ce se putea învăța în acele vremuri și în acele locuri:

O ambianță umană și spirituală deosebită de aceea din Vidra - unde nu trăiau decât țărani moși, alta chiar decât cea de la Câmpeni - unde marea majoritate a locuitorilor erau tot moși, țărani cei mai mulți. De aceea, potrivit amintirilor unui om de casă al familiei Iancu - cel care l-a "condus" pe Avramuț, în căruța cu coviltir, la gimnaziul din Zlatna - tânărul elev, cuprins de nostalgia satului natal și a oamenilor pe care-i știa și-i îndrăgea, a fugit de la școală, fiind nevoie de evocarea "primirii" ce avea să i-o facă tatăl său când va intra pe poartă, pentru a-l convinge să se întoarcă la Zlatna. Argumentul a fost hotărâtor. Copilul de 13-14 ani a devenit elevul gimnaziului de la Zlatna.

Era o școală de grad mediu, cu limba de predare latină, așa cum erau școlile vremii, cu părțile bune și neajunsurile lor. Ușurința de a învăța, dar și sârghița și dărzenia sa de moș explică rezultatele foarte bune la învățătură ale lui Avramuț la gimnaziul de la Zlatna.

Încă din primul an, la diligență este clasificat cu distincție (*praestans*), la purtare prima (*prima*), iar la toate obiectele eminent (*eminentens*). Sârghița și talentul său îl vor impune profesorilor și colegilor, fiind socotit încă din acea vreme un tânăr cu certe perspective. Limba matematică și-a îmbogățit-o la Zlatna prin cunoașterea foarte bună a limbii latine, pe care o va folosi chiar și într-o conversație cu împăratul, mai târziu; tot la gimnaziul din Zlatna va adânci cunoașterea limbii maghiare. Caracterul dârț se modelează, se manierează, nu însă în sensul renunțării la drumul drept și al moleșirii renunțătoare la aspirații superioare.

Cu atât mai mult cu cât vara, în vacanțele lungi, Avram devenea un tânăr moș asemenea celor rămași acasă, cu straie, obiceiuri și ocupații identice. Lua parte, alături de părinți și frați, la lucrarea ogorului, la tăiatul lemnului, la cositul și adunatul fânului. Se amesteca în distracțiile copiilor, distrându-se și el asemenea aceluia. Vioi și vesel, sănătos și optimist, era cel mai bun jucător cu mingea. După cum era și temerar

"Pretențiile noastre sunt sfinte, precum e sfântă dreptatea. Și noi, românii, vom fi gata a le apăra cu orice preț (...). Românii... Suntem mulți ca cucuruzii brazilor; suntem mulți și fan și Dumnezeu e cu noi..."

Avram Iancu

Schimbarea era mare, din două puncte de vedere, mai ales. Zlatna, cel mai de seamă centru minier din Munții Apuseni, adăpostea numeroși funcționari, marea majoritate străini; nenumărați negustori și meseriași, apoi lucrători la "topitoria" de fier, de asemenea, în mare parte străini; participanți, ca acționari, la exploatarea minieră și la veniturile acestora, străini și aceștia cei mai mulți. Țăranii muncitori erau cea mai însemnată parte a băieșilor care duceau greul, scormonind măruntăie pământului pentru a se îmbogăți "domnii" de la Viena și din partea locului; mai erau muntenii, cei care se ocupau cu lemnăritul și cu creșterea vitelor, nu prea mulți aceștia, într-un târg mare cum era Zlatna.

la nevoie, așa cum s-a dovedit într-o zi de vară, când un copil, gata să se înece în iazul morii, a fost salvat de Avramuț. Era copilul de moș tot pe atât de pasionat pentru lucrurile ce-i desfătau inima. Poate este o legătură iscodită pentru a explica o realitate de mai târziu, doințul din fluier, faptul că pentru a învăța să cânte din vioară și alăută și-a improvizat un bordei pentru a rămâne în preajma "maiestrului", un voievod al țiganilor din acele părți.

A rămas, totodată, un bun observator al oamenilor și întâmplărilor, întărindu-se și mai mult în credința că nu se cuvine ca lucrurile să rămână așa cum erau, că paharul răbdării se apropie de plin.

Ștefan PASCU

Fiacă revoluției cuprinde, la începutul lui octombrie 1848, aproape întreaga Transilvania. Răzvrătirea se impune ca o încheiere firească a unui lanț neîntrerupt de evenimente. Ea reprezintă unicul mijloc de salvare a poporului de primejdia aspirării despotice și singura nădejde pentru emanciparea sa națională. Masele în luptă se îndreaptă de acum împotriva tuturor nedreptăților vechiului regim, cu deosebire, însă împotriva guvernului din Pesta și a oligarhiei din Transilvania.

În timp ce românii refuză supunerea față de guvernul unguresc, acesta, care până atunci colaborase cu Curtea imperială, la rândul său, se răzvrătește împotriva monarhului țării. Atât răzvrătirea românilor, cât și aceea a Ungariei constituie acte revoluționare, deși nici una dintre părți nu

admite că poporul român a suferit nespul de mult în vremile trecute, despuat de libertate și obligat să suporte sarcini grele. Până și numele său era acoperit de infamie în legile țării. Autorii unei asemenea robii au fost sftnicii rai ai regelui, iar nu ungurii, care sufereau la fel. Națiunea maghiară a împărțit cu românii toate libertățile, refuzând să-și rezerve vreun privilegiu. Dumnezeu însuși ar fi admirat viitorul minunat al țării dacă răutatea sftnicilor alungați n-ar fi țesut o nouă intrigă, amăgind popoarele conlocuitoare la răscoală împotriva ungurilor. Acum, că oștile lui leleicii fug bătute, iar complicele de căpetenie al trădătorilor, contele Latour, și-a primit pedeapsa meritată, "comitetul de apărare a țării" adresază un ultim avertisment către români: să revină în termen de opt zile

sângeroase. La Zlatna se produce de asemenea un măcel năpraznic. Administratorul Nemegei izbutise a înarma aici aproape 300 de echipieri din garda civilă, nădăjduind să poată rezista oricărui atac. Orașul era plin cu steaguri tricolore maghiare. Românii nu vor tolera timp îndelungat sfidarea. În 22 octombrie se strâng în cetate și se apropie de oraș. Nemegei convoacă îndată o întrunire pentru a se consulta. Ei hotărăsc să nu predea orașul decât unei armate regulate față de "o adunătură de plebe" însă, cum sunt glotașii români, se vor apăra până la cel din urmă strop de sânge. Hotărâre fatală, deoarece ea va provoca măcelul tragic care a avut loc în zilele de 23 și 24 octombrie 1848 în Zlatna și la Presaca, pe șoseaua ce duce spre Alba Iulia. După o serie de tratative, caracterizate prin neîn-

lumea bănuind trădare, a apucat armele și s-a tras foc, fără nici o comandă, în urma căruia au căzut 8 - 10 morți, cei mai mulți almășeni. După această fatală neînțelegere, toți românii au fugit din localitate, punând îndată foc la toate clădirile și începând să prade casele situate mai departe de piață și să omoare fără distincție pe toți oamenii din ele. Focul pus din toate părțile se întinse atât de repede, încât într-o jumătate de oră s-au aprins toate clădirile din jurul pieței și familiile refugiate în biserica catolică au fost nevoite să o evacueze. După aceasta, s-a luat hotărârea nefericită de a porni cu toții spre cetatea din Alba Iulia.

Fugarii, în număr de vreo 5 - 600, au fost dezarmați în defileul del a Petroșani și duși până la Presaca, unde în dimineața zilei de 24 octombrie vor fi măcelăriți de masele înfuriate ale țărănilor. Dar și orașul Zlatna, după evacuarea de către gardiști, a fost devastat și aprins de țărăni răsculați. Prefectul Petru Dobra și ceilalți cărturari români n-au fost în stare să înfrâneze instinctele de răzburare, care s-au dezlănțuit aici, ca în vremea lui Horea.

Astfel au plătit Nemegei și mulți alți funcționari ai domeniului fiscal, împreună cu familiile lor nefericite, aspirarea tiranică a moșilor, goana împotriva fruntașilor și nesocotința de a provoca cumplita dezlănțuire a urii acumulate de veacuri în sufletul iobagilor.

Întrevăzând primejdia ce o reprezintă masele înfuriate, Iancu trimise îndată la Zlatna o trupă de lăncieri, sub comanda unui tribun. După câteva zile, ordinea s-a restabilit, iar gloatele vor respecta de acum disciplina impusă de fruntașii lor. Când Iancu vizitează, la 26 octombrie, ruinele nefericitei oraș, el la măsuri pentru transportarea la Abrud a unguirilor rămași în viață. O comisie instituită de dânsul la fața locului va încerca să refacă și pagubele suferite de fisc, indentificând obiectele înstrăinate. În 28 octombrie au făcut un raport și delegații tezaurariatului, George Conrad și Paul Dunca, după informații luate de la refugiații din Alba Iulia.

Teritoriul Munților Apuseni se împărțise dintru început în patru prefecturi. După evenimentele tragice de la 23 octombrie însă, prefectura de la Zlatna n-a mai putut fi organizată, cu toate că Petru Dobra va păstra tot timpul titlul de prefect. Așa se explică faptul că prefectura lui Iancu se întindea până la Alba Iulia și Aiud. Prefectura lui Simion Balint nu se va organiza decât la începutul lui decembrie, când se dovedește indispensabilă pentru apărarea românilor din valea Arieșului.

Avocatului Ioan Buteanu îi revine prefectura Zarandului, dar, socotind că prezența sa în mijlocul acestui ținut românesc mai poate fi amănată, tânărul prefect a însărcinat cu organizarea ei pe trei tineri cărturari din Abrud.

În 19 octombrie Iancu își mobilizează oamenii și îi așază în trei tabere: la Câmpeni sub conducerea tribunului Nicolae Corcheș, la Bistra sub centurionul Alexandru Bistran și la Bucium sub vicetribunul Dionisie Popoviciu. În 21 octombrie, sosind Buteanu de la Sibiu, aduce instrucțiunile comitetului

privitoare la dezarmarea gărzilor maghiare. Operațiunea condusă de Buteanu s-a îndeplinit îndată la Baia de Arieș Roșia și Câmpeni. Ungurii din Abrud capitulează de asemenea după tratative îndelungate, venind cu steag alb în tabăra română de la porțile orașului și achitând o despăgubire de 5000 de florini pentru daunele și jecmăniurile pricinuite în vară prin soldații secuici. În 24 octombrie, Buteanu intră în Abrud în fruntea moșilor. După câteva zile se reorganizează și conducerea primăriei cu membrii români și unguri, admitându-se în administrație ambele limbi. După aceleași norme s-a îndeplinit și reorganizarea primăriei din Roșia Montană. Ambele centre miniere din inima munților vor rămâne "pacificate"

până în mai 1849.

În partea de miazăzi a prefecturii, în ținutul Aiudului însă și în podgoriile Albei Iulia, operațiunea de dezarmare a întâmpinat dificultăți serioase. Iancu avea aici doi viceprefecți, pe preotul Simion Prodan, la Măgina și pe Ioan Bălaș, la Cricău. Un al treilea viceprefect, Ioachim Băcilă, s-a stabilit la Alba Iulia. Misiunea cea mai grea i-a revenit preotului Prodan: să țină calea, în caz de atac, gărzilor și formațiunilor militare din Aiud. El reușește să-și strângă o tabără la Măgina, unde începe să deprindă pe lăncieri în mânăuirea armelor. Alarmați, orășenii din Aiud cer ajutorul din Cluj și atacă în 22 noiembrie pe lăncierii lui Prodan, împărștiindu-i. Oastea ungurească nu se mulțumește însă cu biruința repurtată ușor, ci dă foc comunei, după care trece la Cacova, spre a preface în scrum casele oamenilor de aici. Fapta neomenoasă va fi crunt răzburată mai târziu, constituind motivul de căpetenie al catastrofei de la Aiud.

În 25 octombrie, trupa ungurească se ciocnește cu taberele lui Axentele de la Sâncraiu și Ciumbud, iar în 28 încearcă să pătrundă în munți, pentru a sfărâma legiunea viceprefectului Bălaș din Cricău. Expediția aceasta va fi condusă de contele Grigore Bethlem și de baronul Ioan Banffy, precum și de faimosul căpitan Baumgarten, care a măcelărit pe țărăni din zona Arieșului. Trupa era compusă numai din soldați instruiți, o companie adusă de la Cluj, o companie de husari secuici, 250 de soldați infanteriști și 100 husari din Teiuș. Obiectivul primului atac este să scoată pe glotașii români, retrași în vilele Cricăului, dar aceștia se apără cu disperare timp de o oră și jumătate. Soldații unguri nu văd ținta în care trag, din pricina negurii dese. Cavaleria lor este de asemenea neputincioasă. De aceea comandanții dau ordin de retragere. Trupa se întoarce în marș grăbit la Aiud. Iancu atribuie meritul victoriei viceprefectului Bălaș, tribunului popa Bucur din Galda și sublocotenentului Șandru de la grăniceri. Axentele menționează pe Iosif Crișan și pe căpitanul sătesc Anghel Ioan.

Bătălia de la "Pârăul Cingăului" - așa se numește gârta până unde a răzburat armata ungurească - constituie prima victorie a legiunii lui Avram Iancu, realizată prin căpitanii săi. Tânărul prefect a stat aici între 19 și 24 octombrie, luând măsuri pentru organizarea poporului înarmat. Aproape toate comunele din podgorie aveau însă pe atunci un contingent însemnat de nobilime ungurească. "Gardiștii" de aici și-au făcut de cap toată vara, terorizând în tovărășia unităților înarmate din Aiud pe țărăni români. Prodan Probu spune că "grozav pușcă și păgubesc, întru alăta că muierile, pruncii și toți oamenii tot în dumbăvi dorm". De aceea, după bătălia de la Cricău, românii vor căuta să desființeze nucleul amenințător al nobililor unguri. Întâmpinând rezistență înarmată, ei se înfierbântă și se dedau la o răzburare cumplită, omorând un mare număr de nemeși barcadați în maneuja din Cricău. În comunele Șard, Ighiu și Bucurdea, măcelul se dezlănțuie în aceleași proporții de masele furioase, care plătesc scadențele unei tiranii multisekulare.

Cruzimea sălbatică a maselor se explică prin amărăciunea produsă în această regiune de purtarea comiților supremi Banffy și Kemeny, autorii măcelului de la Mihalj și ai prădăciunilor militare din timpul verii. Încordarea din ultimele săptămâni după execuțiile de la Târgu Mureș și Cluj, zvonurile despre apropierea armatelor secuiești și panica stărnită în urma expedițiilor organizate de aiudeni dezlănțuie pofta de răzburare a foștilor iobagi. Explozia de ură n-ar fi fost în stare să o împiedice nimeni, nici chiar Iancu. Prefectul din munți primise tocmai atunci manifestele comitetului național, care îndemna pe români să recurgă la forță pentru a-și apăra drepturile încălcate de "cei blestămați". Comitetul apela, însă, în aceeași vreme, la unguri și români să respecte sentimentele de umanitate și în toul celor mai înverșunate lupte.

Silviu DRAGOMIR

Prefectura din munți

se recunoaște potrivit legilor. Ungurii vor considera de acum pe români ca "răsculați", iar românii numesc "insurgenți" pe adversarii lor.

Amândouă taberele luptă pentru libertate. Kossuth organizează națiunea maghiară cu un elan vrednic de admirat și, după lupte pline de glorie, reușește să proclame independența Ungariei. Românii din Transilvania colaborează cu imperialii, dar și ei luptă împotriva apăsării, și această luptă a lor nu-i lipsită de eroism și de vite mărețe. Iancu și-a dat seama de dramatica dilemă în care se găsea națiunea sa. Principiile sfinte ale libertății - spunea el -, cu toată convingerea sufletului său - au deșteptat pe români, apăsați sute de ani de-a rândul de către tirani. Pentru aceste principii, spune Iancu, "am ridicat cereri la locurile convenite, pentru acestea, ca să ne fie recunoscute, am ridicat armele, ne-am vărsat sângele și a ni-l vărsa pentru libertate suntem hotărâți, până va mai curge sângele în vinele noastre. Deie-și părearea Europa, judece popoarele civilizate, noi ne luptăm pentru libertatea noastră asuprită de a veacurilor nedreptate". "Să creleți domnilor - scrie el, în scrisoarea destinată lui Simonffy -, că răscoală noastră nu s-a întâmplat prin amăgirea Austriei, ci pe noi ne-a răscolit nerecunoașterea naționalității, tiraniile și barbariile conservatorilor și aristocraților maghiari din Transilvania, pe care poporul în această epocă, nu le-a mai putut suferi". Istoricul sovietic A. Narocinițki, citând chiar această justificare a lui Avram Iancu, constată că guvernul ungar nu voia să înțeleagă năzuințele de independență națională ale altor popoare, iar Ernst Fischer, istoric marxist din Austria, arată cu deplină îndreptățire faptul că politica de aspirare a guvernului ungar față de popoarele slave (dar și față de români) le-a împins în lagărul contrarevoluției și, prin aceasta, a zădărnicit frontul comun al luptei democratice.

Așa se explică îndușmănierea celor două popoare și lupta lor pentru libertate în tabere adverse. Fiecare tabără se socotește în drept să ia măsuri împotriva celeilalte. Începutul îl face însă guvernul, încă înainte de a se declara ruptura definitivă cu imperialii din Transilvania. Organele sale executivă în Târgu Mureș, în urma unei judecăți sumare, pe tânărul tribun Vasile Pop din Nasna, iar în Cluj pe tribunii de pe Câmpie. Bătrâneanu și Simonici. Execuțiile acestea sunt patronate de comisarul Vay, dar ele se fac la ordinul guvernului din Pesta.

Angajați în lupta pentru apărarea independenței față de pretențiile dinastiei și nevoiți să-și strângă toate forțele de care dispuneau pentru a opri înaintarea armatei lui leleicii înspre capitala țării, atât Baththyányi, cât și Kossuth lasă în grija guvernului din Cluj să se descurce cu românii. Dar, îndată ce parlamentul alege un "comitet pentru apărarea țării" în frunte cu Kossuth, acesta își îndreaptă atenția spre Transilvania și, la 10 octombrie, publică o proclamație "către poporul valah".

Textul proclamației poartă în întregime pecetea gândirii acestui luptător pentru libertatea și independența națiunii sale, care însă, din nefericire, refuză naționalităților din țară recunoașterea revendicărilor socotite indispensabile pentru existența lor. El

la ordine și supunere legală, comportându-se ca niște buni cetățeni. "Altminsteri - urmează apelul -, pe Dumnezeu din ceruri, care apără dreptatea, capetele vinovaților vor suferi severitatea neînduplecată a legii. Viteaza noastră armată, care a împărșiat de curând o hoardă de trădători și tâlhari, va porni împotriva voastră și atunci vai de oricare turbulent și vai de toți instigatorii. Ar fi fost mai bine să nu vă fi născut, deoarece nimeni nu va avea parte de milă și indulgență. Dar și până atunci s-a dat ordin poporului maghiar și secuiesc să se ridice ca o furtună și să măture gunoii ingrat care se răscoală împotriva libertății patriei sale și nu se îngrozește a deveni ucigașul mamei și fraților lui. Ungurii și se secuici să se ridice în masă, exterminând pe toți trădătorii și rebelii neascultători. Cui i-e dragă viața și ține la averea sa, să la aminte acest ultim cuvânt al îndemnului binevoitor, altfel va plăti scump. I se va lua pământul, pentru a fi împărțit între fiii credincioși ai patriei, iar el va muri în spânzurătoare sau de focul armelor. Păziți-vă, de aceea, frații români, și nu vă atrageți urgia pedepsei!"

În loc de a oferi românilor posibilitatea să stea de vorbă, pentru a examina împreună doleanțele și a risipi neînțelegerile, președintele comitetului de apărare a țării îmbrățișează concepția îngustă a oligarhiei din Transilvania, condamnând un popor care n-a cunoscut încă roadele libertății. Iancu, recitând textul acestui manifest, care s-a împărșiat în mii de exemplare în toate ținuturile Transilvaniei, trebuia să-și fi dat seama de tragica soartă a românilor și ungurilor din Transilvania, împinși în vârtejul unui nenorocit război civil. Manifestul președintelui impresionează îndeosebi prin îndemnul adresat conaționalilor ca să dezlănțuie un război de exterminare împotriva românilor, deși guvernul

din Pesta trebuia să fi fost informat că până la data de 10 octombrie mișcarea românească nu a făcut nici un exces, nici o victimă.

De aceea, este lesne de înțeles reacțiunea ce se va produce între români, mai ales după nenorocitele execuții capitale din Târgu Mureș și Cluj. Înfuriate, masele caută răzburare. Un ordin al comandamentului militar, pentru dezarmarea gardiștilor unguri, servește ca prilej pentru conflicte. Năvălind în cete numeroase, țărăni pretind de la foștii moșieri nobili să depună armele. Când aceștia refuză sau se împotrivesc, vărsarea de sânge devine inevitabilă ca, spre pildă, la Sângătin, în județul Albei de Jos. Dezarmarea gardiștilor maghiari din Alba Iulia se va îndeplini tot prin lupte

credere reciprocă, furia țărănimii nu mai poate fi înfrântă. Orașul mai cade pradă și unui incendiu distrugător, împreună cu topitoriile de metal ale fiscalului și cu instalațiile domeniului erarial. Pricina de căpetenie a exploziei de ură trebuie atribuită în primul rând lui Nemegei, rolului său odios în persecutarea moșilor și dinții de a păstra în munți o fortăreață a regimului exploatare.

Un moment el a crezut că poate abate furia poporului, prin tratative directe cu conducătorii maselor de țărani. S-a și stabilit să se aștepte decizia comandantului militar de la Alba Iulia în ce privește predarea armelor. O comisie compusă din Nemegei, Gheorghe Anghel și dr. Knöpfler, reprezentând pe cetățenii orașului, și din Ioan Nobili, Petru Dobra și preotul Milidon din partea răsculaților români a fost însărcinată cu menținerea ordinii. Se părea că cele două tabere vor reuși să înlăture vărsarea de sânge. Soluția aceasta, povestește doctorul Knöpfler, "a fost primită de întreaga gardă civilă și de mai multe partide ale românilor, astfel că din ambele părți armele au fost așezate la pământ, s-au arborat cearșafuri albe și s-a strigat: Vivat și Pacea!". Deoarece cauza care a dezlănțuit totuși catastrofa a fost un episod stupid, neprevăzut de conducători, reproducem în cele următoare, din cuvânt în cuvânt, expunerea medicului german, scrisă la 29 octombrie 1848:

"Numai una din cetele numeroase, cea a românilor din Almăș, care au

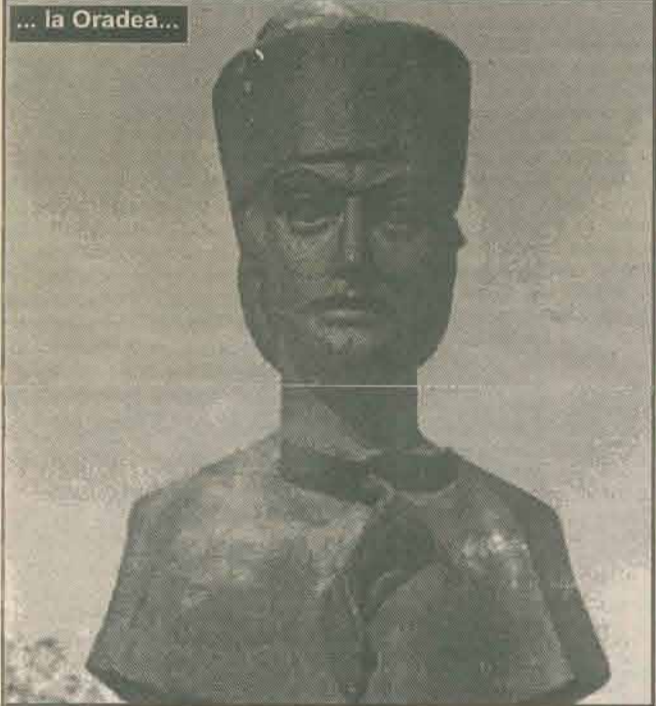
Avram Iancu și Petru Dobra, prefectii lui

apărut din Trioan către piață, și care erau cei mai furioși, nu a voit cu nici un preț să primească hotărârea de mai sus, ci a pretins să li se predea toate armele și muniția și să se percheziționeze toate casele. Intervențiile comisarilor români și ale preoților au rămas zadarnice și tot așa de zadarnice au fost deputățiile trimise la ei de celelalte comune pentru a-i potoli. Agitația generală creștea, iar când, în jurul orei unu, s-au tras pe neașteptate mai multe focuri de armă (cum povestesc unii ulterior, cineva din lipsă de steag negru-galben a arborat în tumultul bisericii catolice un drapel mortuar (Leichenfahne) cu un cap mare de mort, ceea ce, pricinuind groază generală, a ațâțat pe mai mulți oameni aiurea (Margias) cum li se zice, să tragă cu armele în el, toată

Avram Iancu la Cluj-Napoca...

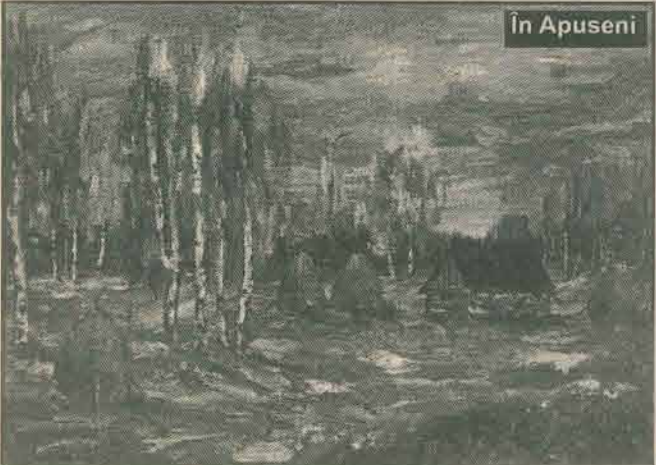
... la Oradea...

Biserica din Lupșa

În Apuseni

Românește-așa a fost

Românește - așa a fost:
Să te-nduri, după putere,
Să fii bun cu cel ce-ți cere
Milă și-adăpost!

Doine din caval să cânti
Cum te-nvață-n codru vântul
Când e horă-n sat, pământul
Vesel să-l frământî.

Românește - așa a fost:
Ne-ndurat să dai din coate

Când dușmanul vorbă-ți

scoate
Că ești slab și prost!

Când vrăjmașii vin sumeți
Să ne calce scumpa Țară
Tu-i izbești și-i dai afară
Minte să-i înveți.

Românește - așa a fost:
Știm și noi ce se cuvine
Și-mpărțim și rău, și bine
Cum e mai cu rost...

George COSBUC

Transilvania

N-am pe-aici ogor cât umbra
unui pom
Și totuși, mai adânc ca
oricărui om,
Mi-e scump, mi-e sfânt
Al tău pământ!...

De m-ascuți, de nu m-
ascuți
Dintre cei mulți,
De mă iubești, de mă iei cu
buna,
Dintotdeauna
Mă simt cu inima ta una...

Cu trupul și cu dorul meu
neînțeleș,
Din munții tăi, parcă, mă-
ncheg,

Și cresc, și ies:
Războinic, dârz, pietros,
întreg...

De te lepezi de mine și-n
temniți m-arunci,
De mă zdrobești în ocară și
munci,
N-am împotriva ta nici o
jelanie,
Izvor de minuni, de răbdare
- vatră

A vrerii mele de foc și de
piatră,
Transilvanie!...

Aron COTRUȘ (1929)

Zice Iancu

Zice Iancu-a dor și jele
De răsună deal și codru:
"Ruptă-i țara fără modrul...
Frunză verde cărujele..."

Peste cetini, peste creste
Scrie sufletul feștaniei...
Zac striviți prin Transilvanii
Feți-frumoșii din poveste.

Nu-s llene de dumbravnic
Calapăr pe răni să puie;

Între plâns și cântec nu e

Decât dorul-biet hotarnic.

Sfinți de ceară și tămâie
Lacrămă sfârșiți în ramă
Când nădejdea se destramă
Vis ce-ar vrea să mai rămâie.

Peste cetini, peste codru
Plâng în zodii roșii stele,
"Ruptă-i țara fără modrul...
Foaie verde cărujele..."

Petre BUCȘA

(Câmpeni, septembrie 1941)

Fără tine, Iancule Avram...

Fără tine, Iancule Avram
Și fără viața ta postumă,
Acesta care scriu azi nu eram
Decât un pumn necuvântat de
humă.

Când nu-i găsești neliniștii hotare
Prin Munții mei și-acuma rătăcești,
Tot căutând răspuns la întrebare -
Pe împărat tot supărat mai ești?...

Fluierul tău, cioplit din osul lunii
Ți-a fost mereu și reazem și alin,
Un sfânt fior cutremură gorunii

La Tebea morții tale când mă-nchin.

O presimțire oarbă-mi dă ocol,
Ce singur sunt și mut între
cuvinte!
Mormântul tău pe dinăuntru gol
Rămâne doar aducere-aminte...

Când fără tine, Iancule Avram,
În veci nevindecata noastră rană,
Acesta care sunt eu nu eram,
Aici pe-această glie transilvană.
Nicolae NICOARĂ-HORIA

Avram Iancu

Iancule cum să te mai cânt,
Să pun lacrimă în fiecă cuvânt
Sau mirosnă de molid sau brad,
În genunchi în fața ta să cad,
Ori să spun că și azi îmi pare,
Chipul tău turnat din cer și zare?
Să-mprumut de la heruvi un glas,
Ca visul unui semn ce-a mai
rămas,
Să-l cânt suptire, simplu și senin,
Apoi să spun în vecii vecilor,
Amin?!

Nu, Iancule, Măria Ta,
Cât voi trăi eu nu voi sta,
Să nu te cânt, cum te-am cântat
Întotdeauna cu smerenie la sfat,
Scoțând cuvintele din jarul viu,
Nu din ațipitul ton portocaliu,
Dar când vreau să te strămut în
liră,
Îmi pare că tot cântecul mi se
deșiră

Și se prefacă-n lacrimi și țărână.
Oare să nu se găsească un
veșmânt,

Pentru acest imn pe care vreau
să-l cânt?

Să nu dau peste veșmântul cel
necunoscut,

Ne mai folosit de la-nceput,
De vre-un poet cu harpa lui?

Or, cât am căutat, pare că nu-i.
Dar voi scotoci izvoare neștiute,
Cuvântul cel ales să mi-l sărute;

Voi ciocăni apoi cristalul pur,
Sunetul de azimă să-i fur,

Să fie versul pentru tine cât mai
rar,

Cu rezonanțe de cleștar
Și rău, și floare, și azur,

În văzul lumii, Crăișorule, mă jur
C-am vrut să pun un strop de
univers

La rădăcina fiecărui vers,
Să crească pe măsura ta în
trunchi,

Da nu pot Crăișorule, mă iartă,
decât să-ngenunchi.

Vasile COPILU-CHEATRĂ

Inscripție

De sus de pe stânci

din veacuri adânci

pogoară-te pogoară

pajură pe țară

Iancule mare

Iancule tare

vrere de cremene

trezească-ne întreme-ne

în fapta cea faptă

aprigă dreaptă

patrie vie

istorie vecie

Valeriu ANANIA

"... Iancu nici decum n-a vânat popularitatea: nu el a alergat după popor, ci acesta era fermecat de personalitatea lui. Iancu nu a fost orator, în sensul modern, parlamentar (...) vorbea foarte rar, către mulțime, însă pare că-l vedem acum înaintea ochilor că de câte ori lua cuvântul, în fața lui jucau razele unei inspirațiuni misterioase

de care nici el nu-și putea da seama prin urmare, în momente de acelea era peste puțință ca să nu răpească cu sine pe ascultători. Iancu era și unul din junii cei mai frumoși ai timpului său, simpatic prin natura sa,... însă când îl irita cineva, devenea teribil".

George BARIȚIU

o baladă istorică inedită: "Visul lui Iancu" 9 mai 1849

Această baladă tratează un moment dramatic din eroica apărare a Munților Apuseni de către Avram Iancu, cu prefecții și tribunii din munți și anume momentul când dinspre Brad, prin surprindere, pătrunde în Abrud, Emeric Hatvani cu 1500 de honvezi și patru tunuri, călcând armistițiul și tulburând tratativele de împăcare dintre români și unguri ce decurgeau în Abrud, începând cu 6 mai 1849. Eroii baladei sunt Avram Iancu, prefecții Ion Buteanu al Zarandului, Petre Dobra al Zladnei și emisarul lui Ludovic Kossuth, deputatul dietal Ion Dragoș, venit în munți, la Abrud, să trateze împăcarea. Totul a fost însă compromis prin apariția lui Hatvani, care venise cu gândul de a-i surprinde pe conducătorii revoluției din munți și a-i ucide.

Sunt surprinzător de real zugrăvite figurile eroilor români și plastic prezentată scena împăcării româno-maghiare, lupta din 9 spre 10 mai de pe Valea Cerniței, arderea Abrudului și moartea dramatică a celor ce s-au încrezut în pacea oferită: Petre Dobra, Ion Dragoș și Ion Buteanu. Iancu, neîncrezător, a scăpat ca prin minune.

Balada a fost culesă din popor la 14 martie 1887 de către Nicolae Cioară, care probabil că a făcut unele mici adăugiri. A stat răcită peste 100 de ani între foile unei arhive din Abrud.

În anul 1970 făcând o expediție cu fetele de la Mărișel și ajungând și vizitând muzeul, am primit manuscrisul acesta pe care dorim să-l publicăm deoarece este singura baladă cunoscută având ca erou principal pe Avram Iancu.

Prof. Teodor ȘANDOR

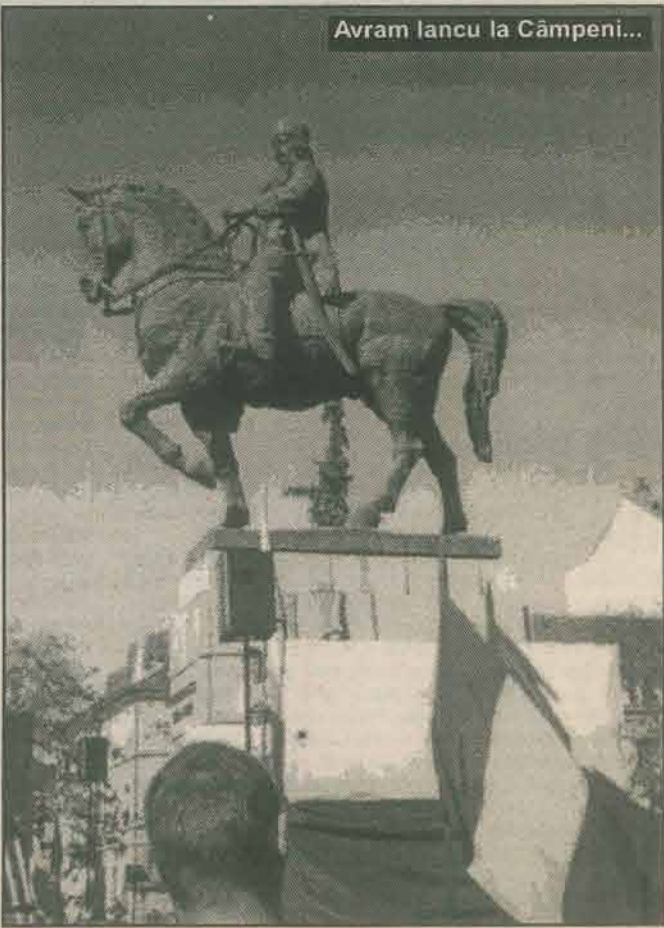
La Cămpeni în sus
Iancu doarme dus
Într-un codru verde
Care-n nori se pierde
Și pădurea deasă
Dulce-l adumbrează,
Vântul îi sărută
Fața lui plăcută.
Păsările cântă,
Toate mi-l încântă,
Cu drag îi șoptesc,
De un răi ceresc.
Și cum el visează
Parcă vede-o rază
Care luminează
Spre un vârf de nuc
Unde cântă-un cuc.
- "Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz,
Că nu-i bine-n țară,
Vin dușmanii iară!"
Iancu îi aude
Și așa-i răspunde:
- "Cucule străin
Poartă-te mai lin,
Lasă-mă să dorm
Că vezi că mi-i somn!"
Cucul tot nu țace
Și nu-i mai dă pace:
- "Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz
Că l-ai pus de soare
Vreau să te omoare!"
- "Cucule fricos
Cobori de-acol-jos,
Lasă-mă să dorm
Că vezi că mi-i somn."
- "Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz,
Hatvani cel crud
Vine la Abrud!"
Iancu se deșteaptă
Și se scoală-ndată
Și-și aduce-aminte
De-aceste cuvinte:
"Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz,
Că nu-i bine-n țară
Vin dușmanii iară
Și l-ai pus de soare
Vreau să te omoare,
Hatvani cel crud,
Vine la Abrud!"
II
Cercul e senin
Și românii vin
De prin văi, călare
Și din Dealul Mare
Și mulți se adună
Să fie împreună
Că-n Abrud e nuntă
Ungur și român.
Mi se strâng la sân,
După multe lupie
Crude ne-ntrerupte
Dau frățeste mâna
Toți în libertate
În egalitate
Și frățietate,
Și se-nlînde-o masă
Și toți se așează.
Cântă, beau, ciocnesc
Și se veselesc.
Numai unul țace,
Nu se-ncrede-n pace.

Nu cântă, nu bea,
A ciocni nu vrea.
Nu se veseleşte
Tot în jur privește,
Iancu cel viteaz.
Omul cel mai treaz.
Dănsul șade-n frunte
Cu fața de jele
Ca norul prin stele
Și privișo în jos
Zice dureros:
- "Dragoș, mă tem eu
O să pățim rău
Vii de la Kossuth,
Pace ne-ai cerut.
Noi ne-am împăcat
Și ne-am dezarmat
Dar afara oare
Nu-i vreo vânzătoare?"
- Jur pe Dumnezeu,
Nu v-am vândut eul!"
Iancu iarăși țace,
Dar nu are pace
Și privișo în jos.
Zice dureros:
- "Dobra, mă tem eu
O să pățim rău
Arma ni se smulșă
Am căzut în cursă!"
- Eu mă-ncred în ei,
Sper că nu-s mișei!"
- Butean, mă tem eu
O să pățim rău,
Arma ni se smulșă,
Am căzut în cursă!
- Eu mă-ncred în ei,
Sper că nu-s mișei!"
- Butean, mă tem eu
O să pățim rău,
Că ne-am înșelat
Când am dezarmat!"
- "Astăzi nici o frică
De loc nu mai sîrăc!"
Iancu iarăși țace,
Dar nu are pace
Că-și aduce-aminte
Ce le-a zis un cuc
Dintr-un vârf de nuc
Și-adâncit în gând,
Pare iar visând
Și-n vis l se pare
Tot în fuga mare,
O copilă-n chioce
Care-ncet îi zice:
- "Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz,
Că nu-i bine-n țară,
Vin dușmanii iară!
Și l-ai pus de soare
Vreau să te omoare
Hatvani cel crud,
Vine la Abrud!"
III
Iancu se deșteaptă
Și apucă-n dreaptă
Un pocal de vin:
- Morții îi închin
Sus, la arme, frați,
Că suntem trădați!
Hatvani cel crud
Vine la Abrud!"
Și golind pocalul
Iute-și cheamă calul,
Trămbițele sună
Oștirea s-adună

De prin văi și munți
Din câmpi și păduri
Cu furci, cu securi,
Junii și femei
Și princi militei
Aducând în brâncă
Pietre mari de stâncă,
Toți aleargă iute
Sprinten, pe-ntrécute,
Parcă codrul lat
Ar fi învîiat.
Fiecare pom
Parcă e un om,
Fiecare stâncă
Parcă e o brâncă.
Întreaga pădure
Parcă-i o secură
Ce omoară, țae
Că și-n o bătae.
Toții-s în picioare,
Gata să amoară,
Sau să moară-n luptă!
Iancu se repede,
Cu mândrie-i vede
Și se pune-n frunte
Oștii sale crunte
Și-apoi la minută
Lupta-i începută
Căci deodată sună
Știrea cea nebună,
Hatvani cel crud
Vine la Abrud.
Dragoș se ascunde
În locuri afunde
Însă-l află Iară
Și mi-l scoate-afară:
- "Hei, la judecată,
Haida la răsplăt!"
- Jur pe Dumnezeu,
Nu v-am vândut eul!"
Unii stau pe gând...
Dar s-aud sunând
Tunurile-afară
Din oastea magheară.
- Nu-ți mai credem ție!"
Și-apoi cu mînie,
Fără judecată
Vreau să-l sfarme-ndată.
Dragoș, scos din minte,
Zice-o rugăminte,
Cu mîni încrucișate
De lacrimi udate,
Cu glasul plîngând,
Tot îngenunchind:
- "Jur pe Dumnezeu,
Nu v-am vândut eul!"
Iarăși stau pe gând,
Dar aud sunând
Tunurile-afară,
Din oastea magheară.
Și un glonț ce zboară,
Pe unul omoară.
Sânge cum văzură,
Nu se mai îndură
Ci-l prind cu vâpae
Și grozav îl lao
Nu mai are sânge
Și murind, se plînge.
- "Jur pe Dumnezeu,
Nu v-am vândut eul!"
Hatvani cel crud
Iată, e-n Abrud,
Și cu oastea sa
Prinde a tăia
Juni, bătrâni, femei,
Pruncii militei.

Iancu mi-ți-l vede,
Spre el se repede:
- Dacă ești viteaz
Vin, arată-mi az,
Haid la luptă dară,
Pân unul să piară!"
Hatvani s-ascunde
Unde nu-l pătrunde
Și cu oastea sa
Prinde a tăia
Juni, bătrâni, femei,
Pruncii militei
Și în urmă crudul
Aprinde Abrudul,
Știau românii-n gloată
Văd, acestea toate
Și plecând cu fală,
Deu în el năvală,
Armele roșesc,
Puștile pocnesc,
Spadole se frîng,
Viețile se sting,
Vaet și omor,
Lasă-n urma lor,
Aerul acum
Este plin de fum.
Flacăra cumplită,
Zboară răfăcîte,
Focul arde-n grinde,
Totul se aprinde.
Murmur, gemet, suria
Văi, grozav răsună,
Iancu se răzbună!
Hatvani e-n fugă
Și pe vele-ndrugă
Iancu stă pe munte
Și cu nori pe frunte
Oastea și-o zărește
Și din grai grăleşte:
- "Dobra și Butean,
Doi viteji de stan,
Prea se încrezuse
Și-au căzut în cursă.
Hatvani l-a prins...
Dobra e și stîns!"
Mulți vomici călare
Fug în depărtare
Că să-l scape iar
Însă e-n zadar...
Iancu se retrage
Oastea și-o contrage
La Cămpeni în sus
Și adoarme dus,
Într-un codru verde,
Care-n nori se pierde
Și pădurea deasă
Care-l dezmițdează.
Vântul îi sărută
Fața lui plăcută,
Păsările cântă
Toate mi-l încântă,
Cu drag îi șoptesc
De un răi ceresc
Și-l aduc aminte
De-acele cuvinte
Ce le-a zis un cuc:
Într-un vârf de nuc:
"Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz,
Că nu-i bine-n țară,
Vin dușmanii iară,
Și l-ai pus de soare
Vreau să te omoare,
Hatvani cel crud
Vine la Abrud!"

Iancu mi-ți-l vede,
Spre el se repede:
- Dacă ești viteaz
Vin, arată-mi az,
Haid la luptă dară,
Pân unul să piară!"
Hatvani s-ascunde
Unde nu-l pătrunde
Și cu oastea sa
Prinde a tăia
Juni, bătrâni, femei,
Pruncii militei
Și în urmă crudul
Aprinde Abrudul,
Știau românii-n gloată
Văd, acestea toate
Și plecând cu fală,
Deu în el năvală,
Armele roșesc,
Puștile pocnesc,
Spadole se frîng,
Viețile se sting,
Vaet și omor,
Lasă-n urma lor,
Aerul acum
Este plin de fum.
Flacăra cumplită,
Zboară răfăcîte,
Focul arde-n grinde,
Totul se aprinde.
Murmur, gemet, suria
Văi, grozav răsună,
Iancu se răzbună!
Hatvani e-n fugă
Și pe vele-ndrugă
Iancu stă pe munte
Și cu nori pe frunte
Oastea și-o zărește
Și din grai grăleşte:
- "Dobra și Butean,
Doi viteji de stan,
Prea se încrezuse
Și-au căzut în cursă.
Hatvani l-a prins...
Dobra e și stîns!"
Mulți vomici călare
Fug în depărtare
Că să-l scape iar
Însă e-n zadar...
Iancu se retrage
Oastea și-o contrage
La Cămpeni în sus
Și adoarme dus,
Într-un codru verde,
Care-n nori se pierde
Și pădurea deasă
Care-l dezmițdează.
Vântul îi sărută
Fața lui plăcută,
Păsările cântă
Toate mi-l încântă,
Cu drag îi șoptesc
De un răi ceresc
Și-l aduc aminte
De-acele cuvinte
Ce le-a zis un cuc:
Într-un vârf de nuc:
"Iancule viteaz,
Scoală-te, fii treaz,
Că nu-i bine-n țară,
Vin dușmanii iară,
Și l-ai pus de soare
Vreau să te omoare,
Hatvani cel crud
Vine la Abrud!"

Avram Iancu la Cămpeni...

... Târgu Mureș

Abrud

Tebea

Wo ist der Iancu?

Încă de la începutul lunii iulie 1852, s-a anunțat vizita împăratului în Munții Apuseni. Cei mai apropiați prieteni ai lui Iancu: Iosif Sterca Șuluțiu, Simion Balint, Alexandru Papiu Ilarian și Enea Hodoș, stând de vorbă cu Iancu în vederea întâmpinării împăratului, nu-i puteau smulge decât un răspuns scurt, fără nici o explicație: "Om vedea!".

Într-o convorbire cu Enea Hodoș, Balint îi explică: - Administrația și guvernul sunt pornite împotriva lui Iancu. L-ar aresta, în fiecare ceas, dar li-e frică. Nu se încumetă să se atingă încă de Iancu. O arestare a lui Iancu ar semăna cu aruncarea unei torțe aprinse într-un butoi cu pulbere! Atunci cum să fie Iancu bucuros de vizita împăratului?

- Nu-i bucuros, dar a luat măsuri să-i stabilească itinerariul, iar după câte am aflat, chiar el l-a invitat pe împărat să cunoască locul luptelor pe care le-a purtat, a replicat Șuluțiu.

- Știu, a explicat Balint, de la Ilie Măcelaru, că a fost la Sibiu la principele Schwarzenberg, guvernatorul Ardealului, cerându-i să mijlocească schimbarea itinerariului împăratului în scopul de a se abate în Țara Moșilor, prin părțile pe unde a condus personal toate pregătirile pentru o primire cât mai pompoasă și solemnă, sus pe Muntele Găina, și apoi la Câmpeni.

- Și cu toate acestea, n-a voit să se prezinte împăratului nici la Găina, nici la Câmpeni, nici la Roșia, nici la Cluj, deși mereu le-a promis tuturor amicilor că se va duce. După câte am aflat de la prietenii noștri, motivul pentru care Avram Iancu a păstrat această atitudine invariabilă nu l-a dezvăluit nimănui, așa că a rămas un secret. Poporul l-a imortalizat în sintagma: "Un nebul cu un mincinos, n-au ce împărți, nimic între ei!". Această plămăuire a poporului circula în mai multe variante, deși eu cred că Iancu a vrut să dovedească prin atitudinea sa, că drepturile noastre nu trebuie cerșite, ci cucerite, încheie Enea Hodoș, părerea lui despre trecerea în legendă a faptelor pe care le-a trăit.

Încă înainte sosirii împăratului, Iancu îi scrie protopopului Mihaly la Zlatna să vină la Câmpeni. De asemenea îl convoacă tot acolo și pe popa Balint și Mihai Andreica, cărora le mărturisește că a fost la Sibiu la Schwarzenberg să-l roage ca împăratul care era decis să viziteze Ardealul, să treacă și prin Munții Apuseni.

- Cu această ocazie s-a discutat mult, spuse Andreica, și trei am fost Toma necredinciosul, care nu credeam că împăratul își va schimba marșuta. Iancu singur credea și ne asigura că rugarea lor, după cea a sa, va fi bine primită și împăratul își va schimba marșuta. În urmă, ne-am învoit și decis ca Iancu, Balint și eu să mergem la Sibiu, la guvernator, de care am fost bine primiți. I-am spus supărarea moșilor, că ni-e teamă că împăratul n-o să vină pe la noi. L-am rugat că dacă poate să mijlocească schimbarea marșutei, după rugarea noastră, adică de la Deva, să treacă pe la Șoimuș, Brad, la Hălmațiu, Găina, Vidrele și Câmpeni, unde să și doarmă. Prințul ne-a promis că va încerca să-l roage pe împărat să asculte rugămintea moșilor și, dacă se îndura să-i schimbe marșuta s-ar putea atunci, și cu cea mai mare înțeleasă, ne va înștiința.

Este o enigmă stăruința lui Iancu în a-l abate de la itinerariul său la marșuta proiectată de el și pregătită să fie întâmpinată împărătește, când știa că el nu-l va întâmpina, și atunci, nu putem să înțelegem numai admindând că a făcut-o de dragul poporului, a miilor de țărani care au luptat direct pentru libertate și recunoașterea lor ca națiune egală celorlalte națiuni, iar indirect și pentru supraviețuirea lui ca împărat împotriva unguirilor, dușmanul lor comun.

Știind că, în mare parte, nerecunoașterea integrală a drepturilor țărânilor în Munții Apuseni se datorează unei vaste împănării de intrigi țesute de dușmani înrâțiți ai poporului muncitor, știind că, dacă nu va face această ultimă încercare, nu va putea obține pădurile și pășunile, el trece peste simțăminte sale și organizează primirea împăratului fără gres.

De la Andreica aflăm cum a pregătit Iancu primirea împăratului și zelul pe care l-a pus ca acesta să fie cât mai în măsură să aprecieze eforturile depuse de revoluționarii moși.

"Ne-am întors acasă - scrie Andreica - unde Iancu, fiind sigur că marșuta se va schimba, a început a face pregătiri pentru această rută. Mai mult, a poruncit facerea unui sopron frumos și spațios în care să general cina împăratul cu sulta, a dat ordin la cei mai iscusiți maiștri ciubărari și donițari, ca aceștia, în graba cea mai mare, să gătească ciubere și donițe multe și să le aducă la Câmpeni, din care să se facă o poartă de triumf împărătească; a poruncit în toate satele ca acei munteni care au cai buni, pe când vor căpața poruncă, să se aplece cu ei bine înșeuși, pe Muntele Găina, de unde împăratul cu sulta sa și alții, să poată călări până la Câmpeni, Detunata și Bucium Cerbu; a pregătit mai multe stindarde pompoase pentru primire. Acestea și altele le-a pregătit numai aceluia care împăratul se va îndura a-și schimba marșuta, că se putea întâmpla să nu și-o schimbe, și atunci toate ostenele și spusele lui erau zadarnice. Ceea ce nu s-a întâmplat pentru că atât oficiurile, cât și Iancu, au primit în cunoștință".

De îndată ce a primit această înștiințare, Iancu se grăbi să copieze și să o trimită lui Bănuțiu. Înștiințarea era adresată: "Onorabilului domn Avram Iancu, ex officio, la Câmpeni sau Vidra".

Iancu, continuă Andreica, la această știre, plin de voie bună și cu cea mai mare energie a continuat lucrările care nu erau încă isprăvite, a trimis la Cluj după 100 de fante, torțe pentru serenadă; pe mine m-a trimis la Zarand unde am avut sarcina să instruiască oamenii și unde și cum să fie postați, ca să poată primi și vedea pe împărat. În ziua când împăratul călătorea de la Brad peste Găina la Câmpeni, în aceeași zi și eu în întoarcerea mea din Zarand dimineața am aflat pe Iancu în Găina, unde cu oamenii lui făcea pregătiri. La

întâlnirea noastră, i-am raportat despre ce am făcut în Zarand. Mai târziu, mi-a dat patru stindarde, m-a instruit ce am de făcut la Muntele Găina, și în urmă mi-a zis că eu și călăreții și stindardele să merg mai departe din Găina înaintea împăratului. La care cuvinte l-am întrebat dacă dânsul la primire nu va fi la Găina. Mi-a zis că nu, că are multe de isprăvit până la Câmpeni. Cu acestea ne-am despărțit.

La puțină vreme după asta împăratul intră în zona Zarandului unde, la Dealul Mare, între Brad și Băița, îl aștepta Simion Balint cu trei fete de români îmbrăcate în costume naționale muntenești și cu o cuvântare în limba germană.

Și acum, dragule Lauriene, să-ți povestesc ce am făcut după primirea împăratului. Aceasta s-a întâmplat la ora 9 dimineața. De aici am urmat pe majestatea sa la Brad, apoi la Baia de Criș și la orele 12 am fost la Hălmațiu. La ora unu am plecat de aici și la trei am ajuns la Găina. Aici a fost prânzul la care am luat parte și eu și Axente. Majestatea sa a venit pe un cal al meu, care l-a plăcut tare mult. Tot așa și contele Grunne, pe alt cal, tot al meu. Avram Iancu în Găina, cu două ore înaintea sosirii împăratului, s-a dus de acolo la Câmpeni, prin mai multe arcuri de triumf de donițe și doage de vase, și lucrul a mers bine. Eu și Axente am fost invitați la cina împărătească. Avram Iancu nu s-a arătat! Faptul că Iancu nu l-a întâmpinat până acum pe împărat și a ajuns la casa lui de la Vidra, încă nu s-a arătat, deși l-a întâmpinat pe împărat și sulta lui o mare masă de moși, aflăm din declarația comandantului jandarmeriei districtului Lowenhardh. După ce descrie drumul până la Găina, ajuns la Vidra, precizează că în fața casei lui Iancu erau adunați, în ornamente bisericesti, mai mulți preoți înconjurați de o mulțime de moși adunați din toate părțile, care au cam speriat pe Franz Josef care striga mereu: "Vorwärts gendarme!", iar după ce a așteptat un timp să apară Iancu, s-a adresat din nou: "Wo ist der Iancu?", iar eu îl întrebam pe Balint: "Suntem în siguranță aici?".

Ne continuăm drumul spre Câmpeni. Aici, continuă Lowenhardh, ne așteptau servitorii de-ai Curții și jandarmii de la Curte la casa văduvei Karcher, și monarhul, intrând în odaie, a băut un pahar de apă și s-a culcat, rămânând de straig doi jandarmi la ușa casei, iar noi prin curte îneam ordine.

"Sulta majestății sale, în sunetul muzicii militare care sosise pentru întâmpinarea la Câmpeni, își petrecea la o masă din grădina în vecinătatea casei, nejenată să nu tulbure odihna suveranului lor. Eu am primit ordin, ca oricine ar veni, chiar principele guvernator Schwarzenberg să nu-i permit a între la monarh, că dorește să se odihnească, fiind foarte obosit. Pe când se petreceau acestea în curte, unde porțile erau închise și păzite de jandarmi, Iancu a venit cu câțiva inși, pe care nu-mi aduc aminte cum îi chema, i-am ieșit înainte și mi-a zis că el vrea să intre la monarh; eu i-am spus că am ordin să nu las pe nimeni, el pretindea că trebuie să intre, că are ordin, eu nu puteam să cedez, având contraordin și în învălmășeala aceasta nu știu, a văzut, a auzit, ori a fost anunțat de jandarmii mei, generalul conte Grunne, care a venit la masă la noi, și întrebând ce voiește acest domn, i-am spus că voiește să intre la împărat, dar acesta l-a repetat ordinul. Văzând că Iancu insistă prea mult și nu vrea să aștepte până dimineața, precum îi explica generalul, cu un ton fin și cavaleresc, l-a asigurat că dimineața va fi primit în audiență, fixându-l în timpul acestei conversații s-a întors și mi-a zis: "Că știu eu ce ordin am și ce am de făcut". Cu aceasta s-a dus la masa unde se aflau ceilalți generali din suită, iar eu am rămas cu el. L-am luat de subsuoară și ne-am îndreptat spre ușa din grădina și am închis ușa. Întorcându-mă la locul meu am dat ordin jandarmilor să iasă în stradă și să vadă ce se petrece și să susțină ordinea. Pe conducătorul postului de jandarmi din localitate l-am trimis la Tioț Todor, să vină până la mine. Acesta a venit și l-am întrebat: "Unde este Iancu?". Mi-a răspuns că s-a dus acasă. "Într-adevăr?". "Pe Onoarea mea", mi-a răspuns el.

În dimineața următoare m-a întrebat generalul Grunne de două ori unde este Iancu, că majestatea sa îl primește în audiență. Iancu însă nu s-a mai arătat. Întrebarea are multe posibilități de interpretare. Cert este că Iancu, atunci când a spus că are ordin să intre la împărat, n-a mințit. Acel ordin nu l-a putea elibera decât prințul Schwarzenberg, despre care generalul Grunne să fi fost informat și să se fi înțeles să nu-l lase pe Iancu să intre la împărat, pe motiv că se odihnește sau că doarme. Dar cum ar fi putut dormi cu fanfara la doi pași și cu petrecerea generalilor sub fereastra împăratului? Camarila, care cunoștea sentimentele împăratului pentru Iancu și știa că este înclinat să acorde tot mai multe drepturi în favoarea moșilor, e mai mult ca sigur că a zădărnicit această întâlnire în intimitate, pentru că pe traseu, oriunde l-ar fi întâmpinat, era imposibil să poată sta de vorbă de la inimă la inimă cu el. Cunoșcându-i firea lui Iancu, ei scontau că zădărniciindu-i această întâlnire îl vor ambliționa să renunțe pentru totdeauna să mai stea cu el de vorbă, după cum s-a și întâmplat. În acest joc al dușmanilor săi, destinul poporului român a fost pecetluit pentru mai bine de o jumătate de veac.

Avram Iancu, împreună cu tatăl său, au fost găzduți peste noapte de către preotul greco-catolic. Dimineața, Andreica, Balint și mulți alți foști colaboratori ai lui Iancu i-au imputat faptul că nu vrea să primească a merge în audiență la împărat. Avram Iancu le-a spus de ce vrea să refuze audiența. Ce ar fi putut să le spună? Că va fi primit ca la Viena și se va alege cu niște promisiuni, care vor fi ignorate de tradiționalisti? Că, dacă ar fi putut vorbi cu el a seară, i-ar fi putut explica toate ponoasele pe care le îndură poporul care a luptat pentru el și i-ar fi smuls, între patru ochi, ordinul pe care-l scotca, de a dicta secretarului său, în acea noapte, toate drepturile pe care le-au solicitat și pentru care

și-a dat viața zeci de mii de moși. Ori, cum ar fi putut spune față de martori, că administrația de sub girul său, se poartă mai rău decât înainte de revoluție?

Atitudinea lui Iancu și refuzul său de a merge în audiență la împărat în timpul popasului la Câmpeni, refuzul său de a-l întâmpina la Cluj, unde s-a dus și a poposit peste noapte, la Dionisie Șuluțiu, în vreme ce câțiva prefeți și tribuni l-au însoțit, în drumul său la Cluj de-a lungul căii, de la Câmpeni la Zlatna, Alba Iulia, Sibiu, prin Apahida și Someșeni, nu a putut fi înțeleasă nici chiar de Simion Balint care s-a grăbit să-l lămurească pe Laurian: "Iancu n-a vrut să-l vadă pe împărat și să stea de vorbă cu el, dar să nu socotească că între noi ar fi fost ceva zizarnie sau ceartă. Nicidecum. Nici cea mai mică neplăcere. Dânsul m-a mânat pe mine, ca în modul cum v-am spus, să primesc pe majestatea sa și sara, după ce m-am întors de la Câmpeni, mi-a mulțumit și m-a sărutat, zicând că lucru mai plăcut nu i-am făcut niciodată. Așa ne-am despărțit și eu, în aceeași noapte, m-am întors acasă, ca în ziua următoare să-l întâmpin pe majestatea sa în Roșia. L-am primit și petrecut în cetate, la Detunata, arătându-i locurile pe unde s-au întâmpinat bătlăile, numai eu și Axente eram aproape de împărat, care era cu Grunne, Albrecht și guvernatorul, tare îi plăceau împăratului peisajele care se deschideau înaintea ochilor săi. Noi eram convingeți că și Iancu va veni la Detunata, dar cu lacrimi, mi-a spus tatăl său, că nici n-a voit să intre la Majestatea sa la Câmpeni, nici să-l petreacă. După coborârea de la Detunata, la Cerbu, gândeam că va fi acolo, dar nici aici n-a venit".

N-a mers la împărat, nici la Sibiu, nici la Alba Iulia, nici la Cluj, cu toate stăruințele lui Mihai Andreica pregătite cu ceilalți însoțitori să intre în audiență la împărat.

Evident că atitudinea lui Iancu a fost comentată în fel și chip tocmai de aceia care ar fi trebuit să-l înțeleagă mai bine, care n-au sesizat cele două elemente majore care au intervenit, cel de ordin psihologic și social-politic. Ochiul pătrunzător al lui Iancu, încă de la sfârșitul revoluției, a descoperit că tot ceea ce cereau foștii conducători ai revoluției era în favoarea burgheziei, a clasei de mijloc, întărită mai mult în urma revoluției și dornică să câștige bătlăia de concurență ce o ducea cu celelalte burghezii naționale din Transilvania. Pentru Iancu, însă, revendicările principale pentru care luptase cu armele erau drepturile țărânilor transilvăneni și mai ales ale moșilor, înțelegându-se prin ei toți muntenii. Dezvoltarea burgheziei după revoluție și situația tot mai înăspriată a țărânilor erau evidente. Avram Iancu devenise conducătorul urmațorilor orbește și așezat în inima poporului tocmai pe această dorință a sa de a face dreptate țărânilor, care era grosul populației, și acest popor de țărani trebuia să fie decorat de împărat, nu cu tichetele, ci cu legi care să-i confere dreptul asupra pădurilor și pășunilor care constituiau baza existenței lor.

O fi născocire, o fi adevărat, că împăratul acceptase această rută pentru a-i oferi lui Iancu propriamano, titlul de general și baron, răspătându-l astfel, dar, totodată, tot împăratul, în mărinozitatea sa, intenționa să pună capăt procesului moșilor, ordonând rămânerea pădurilor și pășunilor din munți pentru moși, dar numai în parte. Ori, dacă mergea la împărat, Iancu n-ar fi putut refuza bunăvoința împăratului fără să aducă prejudicii grave intereselor tuturor categoriilor sociale române din Transilvania și în special muntenilor. El gândea în felul acesta și o spunea răspicat când era constrâns, de toți tribunii săi la Cluj.

Prin neprezentarea sa toată vina i se arunca în cărcă și cum era văzut rău de nobilimea și cercurile conducătoare, a sperat că sacrificându-se pe sine, moși vor primi toate drepturile iar în caz contrar ar rămâne să aperse în continuare procesele moșilor, ceea ce a și făcut tot cu prețul persoanei sale.

După plecarea împăratului, măsurile luate împotriva moșilor s-au înăspriț. Iancu a rămas neînduplecat și s-a opus pe față la ordinul dat de Schwarzenberg de a constitui o nouă comisie de anchetă compusă din Clucer și Boer, cum spune Balint în scrisoarea adresată lui Laurian.

Cu ocazia înscrierii cadastrale, au încercat funcționarii fiscalului să înscrie pădurile pe seama lor. Oamenii nu s-au lăsat. De la district a sosit și un comisar, și Moldovan, și l-au rugat pe Iancu ca oamenii săi să nu se opună. Dar nimic n-au dobândit că Avram le-a răspuns răspicat: "În primul rând pădurile au fost și rămân ale noastre".

Autoritățile au crezut că prin încredințarea măsurătorilor lui Andreica și Dărăban, tribunii lui Iancu, vor putea crea o breșă, dar s-au înșelat. Cei doi tribuni au făcut măsurătorile, dar au refuzat să le divulge fiscalului pentru a fi înscrise în posesia lui, ceea ce l-a determinat pe cei din administrație să-i aresteze împreună cu Iancu, apoi duși la Abrud și de aici la Alba Iulia.

La puțin după întoarcerea sa la Vidra, îi moare tatăl. Cu toate că fusese un om bogat, îi rămân lui Avram Iancu doar 1700 de florini pe care-i va administra până la moartea sa Nicola, un avocat din Abrud.

Iancu nu s-a atins de ei cât a trăit, pentru trebuințele sale, ci l-a lăsat prin testament în scopuri filantropice.

Înainte de a pleca din Vidra spre Zarand a mai avut unele conflicte cu fratele său, Popa Alexandru, care i-a pricinuit multe neazuri.

De acum înainte Iancu va continua tot mai intens să intre pe poarta cea mare în legende și cântece populare.

Încet încet se desprinde de cercul intelectualilor și își va găsi ortac doar în fluiera sa, cu care va încălzi inimile acelora care îi plâneau soarta.

Vasile Copilu CHEATRĂ,
Din volumul "Craiu Munților", Brașov, 1998

Simbol Național

Puține personalități ale istoriei noastre au intrat atât de adânc în conștiința urmașilor precum fostul tribun al poporului, fostul prefeet general al legiunilor din cetatea de neînvingătoare a Munților Apuseni, Avram Iancu. Prin cugețul și fapta sa, Craiu Munților a devenit pentru toți românii un adevărat simbol național, respectat cu adâncă venerație.

Avram Iancu "a fost pentru noi unul din acei bărbați providențiali ai poporului daco-romănesc, care fusese încălzit și pătruns în adâncul sufletului său de sacrul foc al libertății", cum spune G. Barițiu, iar mai apoi a fost "sacrificiul al simțului său de libertate și onoare, al neînfricării sale dragoste către națiune și al devotamentului său sublim pentru patrie..."

Conf. univ. dr.
Ioan VLAD,
Președinte al Filialei
Brașov a Societății
"Avram Iancu"

Iancu în 1864

Datele biografiei postrevoluționare referitoare la Avram Iancu sunt rare și prin aceea prețioase. Există opinia consacrată de unii istorici că "eroul românilor" ar fi avut după anii de lupte 1848 - 1849 mintea tulburată. Până și Silviu Dragomir, biograful cel mai autorizat al Eroului lasă să se înțeleagă așa ceva. Există documente însă care contrazic această imagine, precum o însemnare din 1864, de pe o Cazană a lui Varlaam, mare circulație în Transilvania în acea vreme: "În 21 iunie 1864 a fost Avram Iancu în Hălmațiu, îmbrăcat în idmene (pantaloni largi țărănești din cânepă), cu cizme cu înțe, și au avut conversații cu toți domni de români, iară maghiarii erau care cu ochii răi pre el. (Leasa, 21 iunie 1869) (C.f. Florian Duceș, Cazană lui Varlaam în Transilvania, 1983).

Probabil, arhive necercetate, istorii orale neconsemnate mai poartă în emblema lor chipul autentic al Iancului. Strângerea și interpretarea lor într-o carte ar putea fi, din partea vreunui tânăr istoric, nu numai o redescoperire a lui Avram Iancu, ci și o reapropiere a spiritului istoric de adevăr, după falsificarea din ultima jumătate de veac.

Traian VEDINAȘ

Opera unor tineri

"Ridicarea de la patruzeci și opt e opera unor oameni tineri, a unor studenți. Bărnuțiu încă nu-și făcuse studiile, Papiu Ilarian a plecat la universitate după încheierea războiului. Axente era student în teologie și Avram Iancu avocat proaspăt, abia ieșit din școală. Acești băiețândri - cum le spuneau înțelepții neutrali de atunci - au frânt obezile unei umilinți seculare și au fixat rolul poetic al neamului lor în cadrul unei mari mișcări care stăpâna continentul".

Octavian GOGA

Unul din acei bărbați providențiali

"Zică inamicii națiunii noastre orice vor vrea despre Avram Iancu, el a fost pentru noi unul din acei bărbați adevărați providențiali ale căror merite pentru libertate toți fanfaronii din lume nu vor fi în stare de a le întuneca..."

George BARIȚIU

Încrustări adânci pe răbojul redeșteptării naționale

"Horia și răscoala din 1784, Avram Iancu și revoluția din 1848 reprezintă în istoria Transilvaniei două încrustări adânci pe răbojul redeșteptării naționale românești, două etape în lupta atât de grea pe care au trebuit să o poarte românii ardeleni pentru triumful celei mai exemplare dintre revendicări: egalitatea lor în drepturi ca și în datorii cu populațiile conlocuitoare".

Milton G. LEHRER

Blaj - Câmpia Libertății, 1848

Demnitatea Iancului

Avram Iancu, moșul din Vidra de Sus, cel care s-a proclamat nepot al lui Horea, nu a avut nimic mai de preț și mai sfânt pe lume decât fericirea națiunii: "Unicul dor al vieții este să-mi văd națiunea fericită".

Pentru calitățile sale, Avram Iancu, se știe, a fost apreciat în mod deosebit atât de prietenii săi, cât și de dușmanii. I s-au propus decorații, onoruri deosebite din partea puternicului împărat al Imperiului, dar moșul nostru, acest adevărat suflet de român, a refuzat cu demnitate, afirmând: "Să se decoreze mai întâi poporul meu cu împlinirea promisiunilor făcute!".

Prof. univ. dr. Ioan Teodor STAN,
primul președinte al Societății Avram Iancu

Avram Iancu și Cluj-Napoca

Numele și faptele eroului național Avram Iancu sunt strâns legate de centrul spiritual al românilor din Transilvania, de orașul de pe Someș.

Aici, tânărul moș din Vidra de Sus a urmat studiile care l-au înălțat printre oamenii luminați ai vremii sale. Tot aici a roșit cuvinte de un cutremurător adevăr: "Nu cu argumente filosofice și umanitare veți putea convinge pe acei tirani, ci cu lanca lui Horea".

În anul 1993, împreună cu Societatea "Avram Iancu" din România, cu sprijinul unor oameni de bună credință și patrioți, s-a reușit să se înalțe un mare monument în inima municipiului Cluj-Napoca. Piața Avram Iancu devenind locul manifestărilor de trăire spirituală a românilor, stăpânii dintotdeauna ai vetei românești.

Gheorghe FUNAR,
Primar al municipiului Cluj-Napoca

Geniul tău veghează deasupra națiunii române

"Tu Iancule și moșii tăi, ați trăit și ați murit pentru dreptate și libertate. Idealul acesta rămâne la temelie vieții noastre naționale. Pentru izbândirea și desăvârșirea acestui ideal vor trăi și vor muri generațiile care urmează. Ci tu dormi liniștit, Iancule, acolo la pragul bisericeții din Tebea, în umbra gorunului lui Horea: geniul tău veghează deasupra națiunii române".

Vasile GOLDIȘ

Avram Iancu contra nedreptăților

Lupta marelui erou al Apusenilor, Avram Iancu, pentru libertate și demnitate națională, înainte, în timpul și după Revoluția română de la 1848 - 1849, s-a desfășurat pe două planuri mari: primul este cel bine cunoscut, mare și spectaculos, al apărării ființei naționale în Cetatea inexpugnabilă din munți împotriva terorismului maghiar și al doilea, cel surd, tot periculos și dramatic, împotriva statului austriac, împotriva nedreptăților imperiale din cauza cărora suferea amar poporul său. Cel de-al doilea plan este încă insuficient cunoscut sub toate aspectele lui, care au dus la trista dramă a eroului cel mare al Apusenilor.

Care sunt, așadar, principalele repere ale luptei lui Iancu împotriva "ordinii imperiale" a epocii? Încă înainte de revoluție moșii se luptau pe căi juridice să obțină dreptul de proprietate a comunelor asupra pădurilor, deținute de Fiscul austriac pe nedrept. Din 1846, avocat al moșilor este Alexandru Bohățel din Cluj, viitorul căpitan al districtului Năsăud. Studenții moși de la Cluj, în frunte cu Iancu, urmăresc lucrările dietei din Cluj în iarna anilor 1846 - 1847, când se dezbătea reforma legii urbariale (relațiile iobagilor cu proprietarii de moșie). Atunci, revoltat, studentul Iancu ar fi spus: "Nu cu argumente filosofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci au lanca lui Horea".

În chiar timpul desfășurării revoluției, sub declarata fidelitate a românilor față de monarhia austriacă, lupta surdă pentru drepturile pe care românii erau hotărâți să le smulgă de la împărăție continuă, urmând să răbufnească deschis după decepția care i-a cuprins pe luptătorii de la 1848 - 1849, în anii absolutismului austriac. Iancu este auzit, în primăvara anului 1848, promițând moșilor

proprietatea asupra pădurilor.

După revoluție, chiar din 1849, procesul moșilor contra Fiscului pentru păduri este preluat de Avram Iancu, cel care avea convingerea că pădurile aparțin comunităților din munți și nu Fiscului austriac.

Urmează memoria peste memoria semnate de Iancu și de reprezentanții comunităților din Apuseni pentru rezolvarea problemei proprietății pădurilor, memoria trimise atât guvernatorului imperial al Ardealului, principele Schwarzenberg, cât și împăratului. Iancu însuși pleacă la Viena, în 1850, în acest scop. Și Simion Balint, fostul prefect, trimite un memoriu în numele a opt comunități din munți în 1852. La fel ca și celelalte memorii politice ale națiunii române, și aceste demersuri juste și urgente ale Apusenilor rămân nerezolvate după un zid de nepătruns ridicat de Imperiul Austriac față de dezideratele românilor, așa cum va avea aceeași soartă și Memorandumul de la 1892, de aceea despărțirea națiunii române din Transilvania de Austro-Ungaria de la 1918 a fost o hotărâre implacabilă a istoriei.

Avram Iancu a perceput această nesocotire de către imperiali a drepturilor românești cu o durere și cu o furie extraordinară (se știe că nu a acceptat să fie decorat de curtea de la Viena și nici nu s-a prezentat la primirea împăratului în munți). I-a mai rămas o singură speranță lăuntrică, lui Iancu, pe care a și trecut-o în testamentul său: înființarea unei facultăți juridice pentru neamul românesc, astfel că vor veni - se va fi gândit marele erou - generații de tineri români temeinic pregătiți, curajoși și patrioți, care cu arma legii să smulgă drepturile națiunilor.

Vasile LECHINȚAN

UNIȚI ȘI DEMNI PENTRU NEAM ȘI ȚARĂ

A venit vremea să ne ridicăm ca neam și țară. Trebuie să știm bine cine suntem și să ne respectăm pe noi înșine. Numai așa putem să renaștem, numai așa vom câștiga respectul străinilor.

Nădăduim că Dumnezeu ne va ajuta să punem toți umărul pentru ca, în Munții Apuseni, viața moșului să devină mai bună.

A sosit vremea ca unitatea, frățietatea, renașterea economică și culturală să devină fapte împlinite printr-o muncă tenace și ordonată, prin trecerea la guvernarea legii și nu a demagogiei, prin crearea unui mediu favorabil afirmării competenței, dreptății și moralității.

A venit vremea să acționăm toți ca unul, uniți și demni, pentru neam și țară.

A venit vremea să împlinim visul lui Avram Iancu!

Ioan CURTEAN de HONDOL,
Președinte al
Comitetului pentru
aniversarea a 175 de ani
de la nașterea lui Avram Iancu

Avram Iancu, ca și majoritatea conducătorilor revoluției de la 1848, deși foarte tânăr, a renunțat la profesiune, la viața personală, pentru a se arunca în focul luptei revoluționare pentru emanciparea națiunii din care provenea. Această angajare nu avea limite și mergea conștient până la sacrificiul suprem. Încă la Tg. Mureș, la una din întâlnirile revoluționarilor ca o reacție la ideile revoluționarilor maghiari, Iancu a rostit o frază cu greutate de sentință: "Prețindem ștergerea sclaviei și egalitate perfectă sau moarte!"

Deși a fost principalul conducător militar și a organizat apărarea Munților Apuseni, Iancu nu era o fire "războinică", ci un intelectual român al acelor vremuri, care a încercat să rezolve problemele națiunii române din Transilvania, prin înțelegere. El s-a adresat, într-un apel patetic, revoluționarilor maghiari: "Fraților maghiari, Dumnezeu ne-a așezat în una patrie ca împreună să asudăm cultivând-o, împreună să gustăm dulceața fructelor ei, convingeți-vă că între noi armele nu vor putea decide niciodată".

Dezamăgit de neonorarea promisiunilor făcute, chiar și în testamentul său evoca calea înțelegerii: "Hotărât dispun ca după moartea mea, toată averea mea mișcătoare și nemiscătoare să treacă în folosul națiunii pentru ajutor la înființarea unei academii de drepturi, tare crezând că luptătorii cu arma legii vor putea scoate drepturile națiunii mele".

Iancu a devenit un luptător, un "războinic" dintr-o mare necesitate, nația română din Transilvania fiind în "pericol de moarte" prin unirea Transilvaniei cu Ungaria.

Și astfel, timp de 10 luni, Iancu a organizat și condus o adevărată armată pentru apărarea Munților Apuseni, aceștia fiind singura zonă din Transilvania unde nu a putut pătrunde armata maghiară.

Ing. Constantin SICOE,
Președintele Societății
"Avram Iancu"

Deasupra tuturor vrednicilor bărbați care au transformat sfântul teritoriu al Munților Apuseni într-o cetate de neînfrânt, s-a ridicat, ca nimeni altul, Craișorul Munților, Avram Iancu, elogiul deopotrivă de cei pe care i-a condus în luptă, de istoricii vremii și de cei de mai târziu, de prieteni ori neprieteni...

Avram Iancu a avut înțelepciunea și răbdarea de a acționa pentru satisfacerea revendicărilor firești ale românilor săi, folosindu-se de argumente umane și filosofice, preluate de la strălucii reprezentanți ai Școlii Ardelene, de la Gheorghe Șincai, Petru Maior, Gheorghe Lazăr, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Aron Pumnul... Atunci când argumentele izvorâte din înțelepciune nu au dat roade, când ființa națiunii sale a fost primejduită, Avram Iancu a devenit luptătorul dărz și neînfricat, apelând la argumentele armelor, ale lăncii lui Horea și ale tunurilor de cireș, dovedind calități de conducător și strateg ieșite din comun...

Oricât de mare-i era renumele, Craișorul n-a vrut nicidecum onoruri pentru sine ci, asemeni marilor voievozi, a trăit, a luptat și s-a sacrificat fără șovăire doar pentru mai binele neamului său, intrând prin aceasta în nemurire...

Chipul lui mândru va fi de-a pururi cinstit, precum o icoană sfântă, iar numele, înscris ori nu în calendarele creștine, va fi slăvit, în vers și cântec, mereu și mereu în fiecare casă de români...

Conf. univ. dr. Emil LUCA,
Președinte al Uniunii
Munții Apuseni
Vicepreședinte al Societății
"Avram Iancu"

Ție ne închinăm, Iancule, fiindcă mai presus de toate scripturile, de toate oratoriile, mai presus de toate memoriile, de toate jalbele și petițiile, vitejescă ta făptuire, sângele Moșilor vărsat cu atâta belșug la îndemnul vrăjei ochilor tăi, de viață izvorători, înfrângerea desăvârșită în luptă a îndârjitului inamic, însăși jertfa vieții tale, care și-a pierdut lumina în bezna grozavă a deznădejzii de apoi, cea făptuire și această jertfă au întemeiat definitiv dreptul integral al neamului nostru la libertatea și unitatea națională.

Tu, Iancule, și Moșii tăi, ați trăit și ați murit pentru dreptate și libertate. Idealul acesta rămâne la temelia vieții noastre naționale. Pentru izbăvirea și desăvârșirea acestui ideal vor trăi și vor muri generațiilor care te urmează.

Ec. Vasile POPA,
Președinte al Filialei Bistrița a
Societății "Avram Iancu"

În zona Munților Apuseni, aspirațiile de eliberare socială și națională, de afirmare a ființei și demnității poporului român, s-au tradus, în anii revoluției de la 1848 - 1849, prin acțiuni insistente și hotărâte. Populația românească din prefecturile lui Avram Iancu, Ioan Buteanu și Simion Balint, în frunte cu prefectii și tribunii lor, au impus limba română în administrație și justiție, căutând să rezolve radical problema țărănească. Consecvent principiilor burghezo-democratice înscrise în programul din 3/15 mai 1848 de la Blaj de pe Câmpia Libertății, Avram Iancu a trecut la organizarea prefecturii sale ca țară românească, exemplul său fiind urmat de Ioan Buteanu în Zarand, Simion Balint în prefectura de pe Valea Arieșului și Petru Dobra la Zlatna.

Col. Vasile TUTULA,
Vicepreședinte al Societății
"Avram Iancu"

Revoluția de la 1848 - 1849, a românilor din Transilvania, este dominată de figura luminoasă a lui Avram Iancu. Semnificația acestui moment istoric nu poate fi înțeleasă fără a-l cunoaște și înțelege pe cel care s-a identificat cu năzuințele și lupta dusă de națiunea română pentru libertate, dreptate socială și națională - Avram Iancu. Tânăr moș, de numai 24 de ani, s-a impus în vâltoarea acelor evenimente ca tribun al poporului, ca un revoluționar luminat, discutând și confruntându-se de la egal la egal cu adversarii săi trufași și aroganți care, prin forța armelor, au căutat să impună puterea lor dominantă asupra românilor ardeleni, să le înăbușe aspirațiile de libertate și unitate națională.

Prof. Alexandru RUS,
Vicepreședinte al Societății "Avram Iancu"

Câmpul Libertății

Un zvon din sat în sat străbate
Și dă poporului curaj,
El pleacă-n valuri tulburate
Și se îndreaptă către Blaj.

Și-n ele inimi românești
Ce strigă: Libertate! Drepturi
Pe plaiurile strămoșești...

Sunt preoți și mireni, cu toții
Mănați de-același ideal
În fruntea tuturoră moșii,
Mândria mândrului Ardeal.

O, sfântă zi de sărbătoare!
Popor voinic din văi și lunci,
Te-om mai vedea odată oare
Precum te-ai arătat atunci?

Ei simt că-nțâia oară-i leagă
Un dor adânc de neam întreg,
Aleargă toți să-l înțeleagă
Și cât de bine-l înțeleg!

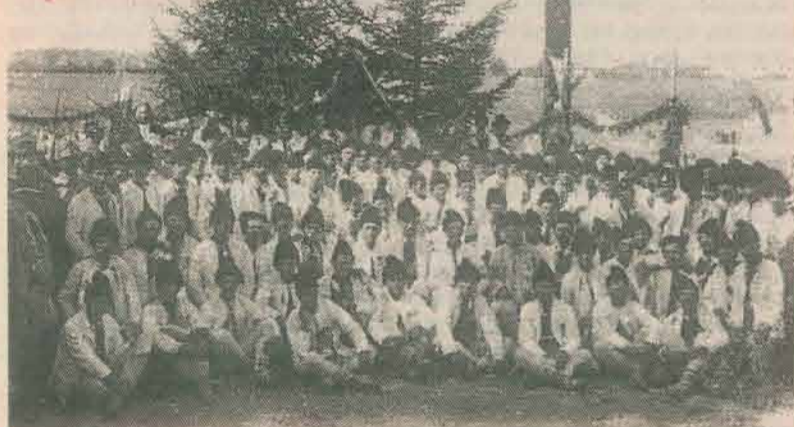
Povestea vremii ne învață
Că orice rană are leac,
Dar o-nțâmplare-așa măreață
Zbucnește-o dată la un veac!

Căci-bat cincizeci de mii de
piepturi,

Șt. O. IOSIF

Țebea, 1924, la 100 de ani de la
nașterea lui Avram Iancu

Avem datoria de a-l face cunoscut pe Avram Iancu așa cum se cuvine! Pentru că EL, cel mai iubit erou al românilor, a fost, este și va fi totdeauna model și exemplu. Pentru toate generațiile. Cu atât mai mult pentru tineretul de azi al României! Școlit, ambițios, cu umor și scilpiri de geniu, viteaz și falnic, om de cuvânt și de o rară generozitate, tânărul avocat moș a câștigat prin fapte încrederea și prețuirea poporului, alături de care - la numai 24 de ani - a intrat în legendă și cărțile de istorie.

Să păstrăm vie legenda, să păstrăm muzica, dansul și portul din Țara Moșilor! Dacă vreodată deznădăduim, să ne amintim cuvintele rostite de Avram Iancu la Adunarea de la Blaj: "Uitați-vă pe câmp, românilor, suntem mulți ca cucuruzul brazilor, suntem mulți și tari, că Dumnezeu este cu noi!"

De pe o stea ce niciodată nu apune, Duhul lui Iancu ne ocrotește și ne veghează...

Prof. Petrișor Horia OARGA
Secretar General al Uniunii Munții Apuseni

Moment culminant în șirul mișcărilor sociale, revoluția de la 1848 - 1849 a conferit Câmpeniului situația de centru al operațiilor militare, reședință a cartierului general al revoluționarilor.

Din vitejii locuitori ai Câmpeniului, dintre acei care au organizat și au participat la adunările premergătoare declanșării revoluției, prezenți la principalele operațiuni militare, și-a recrutat Avram Iancu tribuni și prefecti destoinici cum au fost: Clemente Aludeanu, Nicolae Corcheș și Mihai Andreica.

Prof. Vasile BUD,
Președinte al Filialei Câmpeni a
Societății "Avram Iancu"

Chemare la Câmpeni

Să veniți, veniți cu toții,
Din toți Munții Apuseni,
Unde-și au Altarul Moșii
Cuib de vulturi, la Câmpeni.

Apusenii către Țară,
Moșii către București.

Vidra, Zlatna, Scărișoara,
Lupșa, Gârda și Albac,
Bistra, Roșia, Poșaga,
Și Abrudul, munte dac.

Roșă, galbenă, albastră
E lumina și va fi,
Pentru România noastră
Pentru noi ce-i suntem îi.

Fie binecuvântată,
După vechiul nostru rit,
Care-n turle se arată,
Mâna care a trudit.

De sub zodia iubirii,
Dacă vom privi atent,
Horea, Iancu, toți martirii
Spun prin noi, și ei: prezent!

Munții stau să se întoarcă
În acest firesc teme,
Ce-am zidit aicea parcă
Face parte dintre ei.

Haideți, fraților, încoace,
Ca uniți să ne rugăm
Pentru țară, pentru pace,
Pentru binele din om.

Plecăciune iar și iară,
Soare-al ființ românești..

Adrian PĂUNESCU

Acest număr a fost editat cu sprijinul financiar al
Uniunii Munții Apuseni și al Excelenței Sale, dl. Ioan
Curtean de HONDOL.

Iancule Mare

Publicație editată de Societatea "Avram Iancu" din
România, Cluj-Napoca, Calea Dorobanților 70;
Președinte: Constantin SICOE

Colegiul de redacție:

Redactor-șef: Emil LUCA
Redactori: Victor BERCEA, Petre BUCȘA, Ioan CIAMA, Ioan CRIȘAN,
Otilia CROITORU, Alexandru DARABAN, Eugen GOIA, Ioan
HERINEANU, Vasile LECHINȚAN, Parnil MATEI, Petrișor Horea
OARGA, Ioan POGAN, Alexandru RUS, Vasile TUTULA, Teodor
ȘANDOR, Nicolae ȘTEIU
Grafică: Lazăr MORCAN

Tiparul executat la GARAMOND S.R.L.
3400 Cluj-Napoca, Str. Fabricii, Nr. 93-105, Tel: 154264 Fax: 414054